

особистісної інтеграції, ціннісно-смыслової детермінації). Наголошено, що впровадження означених принципів дозволяє збагачувати освітній процес гуманістичним змістом і максимально розкривати потенційні можливості та стимулювати до особистісної творчості в подальшій професійній діяльності. Обґрунтовано, що професійне становлення особистості упродовж усього життя людини здійснюється з урахуванням її вікових, соціальних і психологічних особливостей у міру її включення в систему продуктивної творчої діяльності, що постійно розвивається і збагачується, розширюючи можливості взаємозв'язку людини з навколишнім світом.

Ключові слова: особистісний підхід; педагог професійного навчання; психолого-педагогічна підготовка; педагогічні умови; інтерактивні методи навчання; творча діяльність.

**Homelia Nina,
Hanova Olena**

TRAINING OF THE FUTURE TEACHERS OF PROFESSIONAL TRAINING IN THE CONTEXT OF THE PERSONAL APPROACH

Abstract. *In the review article, the authors carry out analysis of training for the future teachers of professional training, provide for personal orientation of the educational process, as a result of which it turns into a purposeful, specially organized and personally directed process of mastering knowledge by students of vocational and pedagogical educational institutions. It was revealed the state of the development of the problem and conditions for the implementation of the personal approach in the preparation of the future teacher of professional training as a set of external and internal factors, the implementation of which depends on the effectiveness of the formation in the future teachers personal readiness for professional and pedagogical activity. In particular, it was considered the idea of combining the theory and practice of the training of students in professional and pedagogical institutions, disclosing the content, forms and methods of personal-oriented training of the future teacher of professional training. In the article it was analyzed the problems of psychological-pedagogical training of future teachers of professional training based on the principles of a spiritual-personal approach (humanization, spiritual-personal integration, value-semantic determination), filling the educational process with humanistic content, which maximally reveals potential opportunities and stimulates to personal creativity in overcoming professional problems. The authors are convinced that the professional formation of a person throughout a person's life is carried out if he/she is included in a system of productive, creative activities that constantly develop and enrich, expanding the possibilities of a person's relationship with the environment, and it takes into account the age, social and psychological characteristics of the person.*

Key words: *personal approach; teacher of professional training; psychological and pedagogical training; pedagogical conditions; interactive*

methods; creative activity.

Постановка проблеми, її актуальність. Виклики сьогодення в Україні актуалізували необхідність трансформаційних зрушень у професійній освіті та зростання інтересу до цієї сфери на рівні особистості (здобувача освіти), роботодавця (замовника кадрів) і держави. Вони часто не співпадають, а інколи і вступають у суперечність, вимагаючи від професійної освіти як інституції швидкої адаптації до усіх змін, оновлення змісту освіти, підготовки соціально-інтерактивних і мобільних кваліфікованих робітників, забезпечення їх мобільності та гнучкості.

Нагальна потреба системи підготовки кваліфікованих робітничих кадрів у новій генерації компетентних педагогів професійного навчання, глобалізація освіти та інші виклики XXI століття спонукають науковців, педагогічні колективи професійно-педагогічних закладів освіти до плідної співпраці, активізації пошуків і розробок особистісно-орієнтованих інноваційних освітніх моделей, застосування сучасних навчальних технологій на засадах особистісного підходу. Саме системоутворювальна ідея особистісного підходу, на наше переконання, зумовлює неповторність індивідуальних механізмів розвитку особистості та її прогресивний розвиток, спрямований на вибір значущих для себе цінностей, оволодіння певною системою знань, виявлення наукових, професійних і життєвих проблем, засвоєння способів їх вирішення, відкриття рефлексивного світу власного «Я» і вміння керувати ним, формує в здобувачів освіти систему теоретичних знань, практичних та інтелектуальних умінь, професійних навичок, які мають забезпечити рівень кваліфікації з визначеної професії відповідно до вимог соціального замовлення (роботодавців, держави, соціуму).

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Результати досліджень з різних аспектів професійної підготовки педагогів професійного навчання викладено у наукових працях українських учених – І. Васильєва, Г. Гребенюка, Р. Гуревича, А. Гуржія, В. Зайчука, І. Каньковського, О. Коваленко, Н. Ничкало, О. Отич, В. Радкевич, В. Шапкина та ін. Науковий і практичний інтерес становлять напрацювання, присвячені дослідженню проблеми професіоналізації педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих, опубліковані науковцями відділу андрагогіки ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України (Л. Лук'янова; О. Аніщенко, О. Баніт, Т. Калюжна, О. Коваленко, В. Піддячий, І. Радомський, А. Самко, 2022). Історичні засади розвитку професійно-педагогічної освіти висвітлено у дослідженнях А. Джантімірова, І. Каньковського, В. Мозгового О. Щербак. У наукових працях Н. Абашкіної,

А. Василюка, Т. Десятова, Ю. Кіщенко, Л. Пуховської, Г. Романцева, В. Федорова, М. Цирельчука та ін. висвітлено зарубіжний досвід професійно-педагогічної та інженерно-педагогічної підготовки педагогічних кадрів. Теоретичні засади застосування особистісного підходу в професійно-педагогічній освіті обґрунтовано І. Бехом, О. Дубасенюк, С. Максименком, О. Пехотою, В. Рибалкою та ін.

Мета статті. На основі аналізу теоретико-методологічних досліджень, присвячених висвітленню особистісного підходу та практики підготовки здобувачів освіти у професійно-педагогічних закладах, розкрити специфіку особистісно-орієнтованої підготовки майбутнього педагога професійного навчання, виявити педагогічні умови забезпечення її ефективності.

Виклад основного матеріалу дослідження. В «Українському педагогічному словнику» особистісний підхід визначено як послідовне ставлення педагога до вихованця як до особистості, як до самосвідомого відповідального суб'єкта власного розвитку і як до суб'єкта виховної взаємодії. Це базова ціннісна орієнтація педагога, яка визначає його позицію у взаємодії з кожною дитиною й колективом (Гончаренко, 1997).

В. Рибалка, узагальнюючи історичні тенденції становлення особистісного підходу у вітчизняній психології в працях таких відомих науковців-дослідників як І. Беґа, Б. Федоришина, пропонує розглядати запропонований науковий підхід як «...певну сукупність концептуальних і методичних засобів...» (Рибалка, 2003). В. Рибалком (2003) також обґрунтовано основні принципи особистісного підходу. З-поміж іншого, науковцем наголошено на тому, що особистісний підхід має спиратися на цілісне уявлення про життєвий шлях особистості, враховувати, що життя людини є цілісним процесом і характеризується певним сполученням ліній розвитку, накопичення, збагачення і трансформації притаманних особистості якостей та їх втілення у процесі й продуктах діяльності, поведінки.

Важливо наголосити, що особистісний підхід у психології та педагогіці передбачає виявлення та розкриття можливостей учня; розвиток його свідомості та самосвідомості, допомогу в усвідомленні себе як особистості, своїх можливостей; розвиток його особистості та психофізичних можливостей; сприяння його самовизначенню, самореалізації та самоствердженню, що є особистісно значущим. Аналіз наукових джерел і практичний досвід дають підстави стверджувати, що особистісний підхід синтезує гуманістичний, індивідуальний, акмеологічний, синергетичний, культурологічний, системний, аксіологічний, компетентнісний, діяльнісний підходи. І хоча особистісний підхід до освітнього процесу в останні десятиліття став достатньо частим об'єктом

для вивчення в психолого-педагогічній науці, проте значущість означеного підходу обмежується найчастіше аналізом його актуальності й змісту в умовах професійно-педагогічної освіти (Н. АBASHKINA, О. ДУБАСЕНЮК, О. ПЕХОТА та ін.).

Вирішення проблеми психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання закладене у принципах духовно-особистісного підходу (гуманізації, духовно-особистісної інтеграції, ціннісно-смыслові детермінації). Наповнений гуманістичним змістом освітній процес допоможе максимально розкрити їхні потенційні можливості, стимулюватиме до особистісної творчості в подоланні професійних проблем, ситуацій, адже провідним чинником гармонійного, піднесено-натхненного, оптимістичного стану людини є її духовність; тільки особистості з розвинутою духовністю та екзистенційною свободою й відповідальністю можуть утворити й утвердити гармонійні стосунки, розбудувати в усіх вимірах прогресивне суспільство (Савич, 2016).

Отже, сформовані гуманістичні орієнтації у майбутніх педагогів професійного навчання свідчитимуть «про рівень зрілості й розвиненості всієї системи професійно значущих особистісних якостей, що продуктивно реалізуються в індивідуальній діяльності фахівця», про високоінтелектуальну й висококультурну особистість» (Кремень, 2007).

Принципи діяльнісно-творчого підходу (суб'єктивності, трансформації, високої вмотивованості) в особистісно орієнтованій професійній підготовці майбутніх педагогів професійного навчання забезпечують активізацію творчого вирішення кола професійних завдань. Реалізація професійної підготовки можлива через метод проектування, що вчить не тільки творчого підходу до вирішення певних завдань, а й сприяє формуванню певних організаційних здібностей.

Таким чином, відбувається формування культури навчальної діяльності, реалізовується принцип переконаності в дієвості та необхідності здобуття знань, активізується самостійність і творчий пошук. Якісним результатом особистісної готовності майбутніх педагогів професійного навчання є рівень теоретичних знань та практичних навичок, отриманих освітньому процесі. Урахування принципів особистісно орієнтованого підходу в процесі освітньої діяльності дасть можливість запобігти слабкій особистісній готовності майбутніх педагогів у процесі психолого-педагогічної підготовки. Однак слід ураховувати те, що розвиток будь-якої попередньо зазначеної особистісної якості майбутнього фахівця детермінований дією зовнішніх умов. Такими є педагогічні умови, до яких відносимо: методичну систему забезпечення розвитку особистісної готовності та значущих якостей майбутніх педагогів професійного навчання

у навчально-виховному процесі; інноваційні технології формування особистісної готовності майбутніх педагогів професійного навчання; засоби формування особистісної готовності майбутніх педагогів професійного навчання.

Одним із практичних механізмів реалізації змісту розвитку професійно значущих особистісних якостей майбутніх педагогів професійного навчання є програма «Intel. Навчання для майбутнього», основними блоками якої є інформаційний, розвивальний та психокорекційний зміст. Досягнення ефективних результатів процесу формування особистісної готовності забезпечується системою педагогічних засобів навчання. З-поміж педагогічних засобів навчання можна виокремити різноманітні матеріали, засоби освітнього процесу, завдяки яким більш успішно й за більш короткий час досягаються визначені цілі психолого-педагогічної підготовки (Коваленко, 2006). Традиційно прийнятими засобами у психолого-педагогічній підготовці майбутніх педагогів професійного навчання є розвивальні навчально-методичні та дидактичні матеріали, інтегровані в медіа-технологічних засобах навчання. За І. Сахневич, власне медіа-технологія навчання уособлює складний багатоаспектний технологічний процес усіх можливих педагогічних дій, способів, методів побудови навчальної діяльності. Підготовка педагогів професійного навчання із застосуванням медіа-технологій дозволяє максимально засвоювати певні знання, уміння і навички професійної діяльності, формувати особистісну готовність до самостійної практичної діяльності (Сахневич, 2013).

Акцентуючи на цьому увагу, науковець виокремлює певні медіа-технології, які в процесі дослідження засвідчили про позитивний вплив на процес професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання: пресотехнології (навчальні газети, журнали фахового спрямування); кінотехнології (художні та документальні фільми, кінофрагменти); комп'ютерні технології (комп'ютерні навчальні програми); мультимедіа-технології (мультимедіа-продукти – електронні книги газети, журнали, мультимедіа-енциклопедії, мультимедіа-словники) (Андрущенко, Зязюн, Кремень, Максименко, Ничкало, Сисоєва, Цехмістер, Чалий, 2003). Такий широкий спектр медіа-технологій дає можливість урізноманітнювати завдання, використовувати комп'ютерні програми, які включають набір вправ: навчальних (для презентації матеріалу), тренувальних (для відпрацювання навичок і вмінь), текстуальних (для перевірки знань). Їх використання також сприяє моделюванню ситуацій, які максимально наближені до умов професійної діяльності, активізації навчальної діяльності майбутніх педагогів професійного навчання, посиленню їх самостійної роботи.

У контексті нашого дослідження практичний інтерес становлять кіно-технології (відеофільми з професійним спрямуванням), які є однією з технологій розвитку особистісної готовності майбутніх педагогів професійного навчання. Їх специфічна особливість виявляється у функціях, які активізують потенціальні можливості та внутрішній резерв фахівця (гносеологічна, прогностична, аксіологічна, інформаційна, інтерактивна). Доцільність їх застосування у процесі професійної підготовки визначається інтенсивністю впливу на сприйняття та сенсорну систему людського організму, повідомлення, що доносяться до аудиторії, повністю або частково впливають на свідомість, поведінку та почуття (Гомеля, 2013). Проте, незважаючи на такий вибіркового підхід до медіа-технології навчання, не виключається можливість застосування й інших. Усе залежить від теми, мети та навчальних цілей заняття.

На прикладі Київського професійно-педагогічного фахового коледжу імені Антона Макаренка розглянемо системи психолого-педагогічних засобів професійного розвитку особистості відповідно до етапів підготовки здобувачів освіти. Для цього необхідно окреслити поле професійного спрямування рівнів кваліфікації системи «кваліфікований робітник – фаховий молодший бакалавр – бакалавр». У цьому випадку існують проблеми щодо вікових, психологічних та особистісних етапів знаходження напрямів впливу щодо формування особистісної готовності педагога професійного навчання. Одним із варіантів відповіді, на нашу думку, є використання інноваційних технологій навчання, які дозволяють створювати ситуації, в яких студенти діятимуть самостійно, ділитимуться знаннями один з одним, будуть відкритими до нових ідей, зможуть брати на себе ініціативу і відповідати за конкретні результати. Отже, йдеться про активне навчання.

Вибір методів і форм навчання – один із найбільш важливих і складних етапів проектування та впровадження особистісно-орієнтованих технологій навчання. Слід усвідомлювати, що лише творчий підхід до вибору методів навчання забезпечує таке їх поєднання на занятті, яке дає змогу досягти найкращих для даних умов освітніх результатів за відведений (або мінімально необхідний) час. При цьому доцільно враховувати, що кожний із методів навчання зорієнтований на вирішення певного кола дидактичних завдань, які за інших умов розв'язуються іншими методами. З огляду на це потрібно проаналізувати можливості кожного методу навчання, визначити його сильні та слабкі сторони, вибравши оптимальне поєднання застосованих методів для кожної теми навчального предмета і для кожного конкретного заняття, у залежності від провідного завдання, яке вирішується на тому чи іншому етапі освітнього процесу.

З огляду на вищесказане й те, що професійне становлення особистості протягом усього життя людини здійснюється у міру її включення в систему продуктивних, творчих діяльностей, що постійно розвивається і збагачується, розширюючи можливості взаємозв'язку людини з навколишнім світом, було проаналізовано умови включення на основі вікових, соціальних та психологічних особливостей учнівської молоді у підлітковому та юнацькому віці. Йдеться, зокрема, про бар'єри спілкування, неадекватність та боротьбу мотивів, психологічні захисти самосвідомості, недостатність компетентності, акцентуації характеру, неадекватний вимогам професії інтелектуальний стиль, негативні прояви типу темпераменту, тому і завдання педагогічного колективу ускладнюється, тим що професійними знаннями та вміннями студенти повинні оволодівати корегуючи власні бажання, мотиви, гармонійно поєднуючи власні здібності з потребами та завданнями всього учнівського колективу. Все це, на нашу думку, можливе при організації навчальної діяльності, спрямованої на розвиток продуктивного мислення (самостійне, творче, евристичне, креативне, дивергентне), а також особистісних якостей свідомих громадян української держави.

Привернемо увагу до методики використання інтерактивних методів навчання на початковому етапі системи «кваліфікований робітник – фаховий молодший бакалавр – бакалавр». Необхідно зазначити, що перехід від авторитарної до особистісно зорієнтованої освіти не гарантує подолання ситуації врахування як індивідуального, особистісного, так і соціального – ця проблема вирішується в комунікативному підході (Прищак, 2018), що є основним підґрунтям для подальшого професійного становлення особистості. Означений підхід передбачає врахування психологічних особливостей розвитку особистості, які спонукатимуть здобувачів до взаємодії у вирішенні професійних завдань. Водночас інтерактивні методи навчання потребують і великих витрат часу, що інколи може бути перешкодою для досягнення освітньої мети заняття, тому рекомендується їх фрагментарне використання. На заняттях повідомлення нових знань пропонується використовувати елементи методу модерації, мозкової атаки (генерації ідей), непевної ситуації, що сприяє наближенню процесу пізнання студентів до пошукової, дослідницької діяльності, а також розвитку вмінь формувати і відстоювати власну позицію, аналізувати.

Готуючись до лабораторно-практичних робіт, семінарських занять, викладачу варто звернути увагу на такі інтерактивні методи взаємодії та вправи, як робота у малих групах, кластер, «кошик набутих знань», конструктивна критика, коло спілкування, ситуація успіху. Завдяки цьому без особливих проблем розв'язуються достатньо складні задачі. Водночас

такий підхід ускладнює використання набутих знань та навичок при вивченні спеціальних дисциплін, де фігурують реальні об'єкти. Тому обов'язково передбачається виконання підсумкових робіт, де розраховано на реально працюючі моделі, деталі тощо.

У забезпеченні об'єктивної оцінки знань значну роль відіграє відповідь або кінцевий результат, враховуючи подальший педагогічний напрям професії. З метою підвищення психологічної та педагогічної адаптації пропонуються такі форми роботи, як індивідуальні проекти, творчі роботи, дебати, коло спілкування, навчальні ігри, побудова структурно-логічних схем. З метою закріплення та вдосконалення необхідне багаторазове повторення в результаті виконання подальших, найбільш складних завдань, оскільки розумові дії виявляються в сприйнятті, діяльності пам'яті, мислення тощо. Повторно виконуючи ту чи іншу дію, учень вправляється в її виконанні, що сприяє вдосконаленню відповідних умінь і навичок. Щоб відпрацювати означені вміння й навички, студентам пропонується розглянути навчальні картки з неповним даними і відповідні навчальні таблиці або картки завдання різного типу складності. Такі завдання посилюють інтерес до теоретичного матеріалу, сприяють виробленню вмінь і навичок щодо пояснення та обґрунтування саме такого шляху розв'язку. Педагогічна цінність умінь і навичок пояснювати різні явища та поняття з наукових позицій полягає в тому, що студенти їх використовують при вивченні всіх наступних тем даного предмета, при опануванні міжпредметних понять, що пов'язане з розвитком науково-теоретичного мислення.

Як свідчить аналіз джерел (Чубар, 2019), краще підготовленими до практичної діяльності виявляються студенти, які володіють навичками самостійної роботи і є основними суб'єктами навчально-пізнавального процесу та сприймання їх як особистостей. Вони більш активно й глибоко засвоюють навчальний матеріал, більше здатні до самоосвіти та продовження навчання. Правильно організована самостійна робота вирішує два важливих завдання: вчити студентів самостійно здобувати знання, розвиваючи самостійність у пізнавальній діяльності; розвивати вміння, використовуючи знання в навчальній і практичній діяльності. Оскільки спочатку самостійна робота може здійснюватися в межах заняття або в позаурочний час під керівництвом викладача, необхідно використовувати і форми роботи для спонукання пізнавальної діяльності студентів. Передусім йдеться про круглі столи по визначених темах, диспути, конкурси, вікторини із застосуванням традиційних методів – розповідей, демонстрацій; та інтерактивних – інтерв'ю, дискусії, ярмарки ідей, презентацій тощо.

У процесі підготовки спеціалістів другого і третього етапу системи «кваліфікаційний робітник – фаховий молодший бакалавр – бакалавр» добір методів майже не змінюється та переходить на вищий якісний рівень, а наповненість завдань і задач є наукоорієнтованими. Наведемо орієнтовний перелік таких завдань: вправи, що готують студентів для сприйняття нового матеріалу; завдання, що розкривають зміст і властивості нових понять; питання на закріплення та поглиблення знань; задачі для застосування здобутих знань для розв'язання практичних завдань; синтетичні задачі, які встановлюють зв'язок нових понять з попередньо вивченими та між предметними; проєктні завдання, які носять непевні ситуації, або для розробки яких необхідне творче, власне, нестандартне мислення. Всі завдання до заняття добираються так, щоб для їх розв'язання було доцільно використати такі методи, як аналіз і синтез, індукція, дедукція та традукція; протиставлення та аналогія, інтуїтивна здогадка тощо. Практика упровадження мультимедійних програм показує, що на занятті з їх використанням рівень засвоєння знань набагато вищий. Проте ці програми корисні ще й тим, що студенти можуть самостійно вивчати новий матеріал, розв'язувати задачі, контролювати рівень знань без допомоги викладача, в позаурочний час, а також вдома (якщо є необхідна техніка).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Теоретичний аналіз наукових джерел з проблеми дослідження, а також досвід діяльності авторів у сфері фахової перед вищої освіти дають підстави для висновку про те, що особистісна парадигма професійно-педагогічної освіти зумовлює необхідність якісних змін у професійній підготовці майбутніх педагогів професійного навчання. За О. Дубасенюк (2012), такі зміни покликані сприяти підвищенню ефективності психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів та слугують своєрідним методологічним імперативом, що відповідає потребам розвитку й самореалізації духовного начала людини в умовах несталого соціокультурного простору.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів порушеної проблеми. *Перспективними напрямками подальших наукових пошуків є:* теоретичні й методичні засади підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до інноваційної діяльності; компаративний аналіз особливостей професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання.

Список використаних джерел

Андрущенко, В.П., Зязюн, І.А., Кремень, В.Г., Максименко, С.Д., Ничкало, Н.Г., & Сисоева, С.О., Цехмістер, Я.В., Чалий, О.В. (2003). *Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз*. Монографія. Київ: Наукова думка, 853.

- Аніщенко, О.В., Баніт, О.В., Калюжна, Т.Г., Коваленко, О.Г., Піддячий, В.М., & Самко, А.М. (2022). Професіоналізація педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих в умовах формальної і неформальної освіти: теоретико-методичний аспект [монографія]. Керівник авт. кол. О.В. Аніщенко. Київ: ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України, 404. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/735119/>
- Гомеля, Н.С. (2013). Експериментальна перевірка системи формування особистісної готовності майбутніх педагогів професійного навчання в процесі психолого-педагогічної підготовки. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*, 7, 191-196.
- Гончаренко, С.У. (1997). *Український педагогічний словник*. Київ: Либідь, 376.
- Дубасенюк, О.А. (2012). Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 436.
- Кремень, В.Г. (2007). Активна позиція учених-педагогів. *Професійно-технічна освіта*, 1, 3-6.
- Прищак, М.Д. (2018). Порівняльний аналіз особистісно орієнтованого, компетентнісного та комунікативного підходів в освіті. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*, 6, 124-133.
- Рибалка, В.В. (2003). *Методологічні питання наукової психології*. Київ: Ніка-Центр, 127.
- Савич, М. (2016). *Здатності особистості: монографія*. Київ: ВЦ «Академія», 288.
- Сахневич, І.А. (2013). Критичний аналіз медіатекстів фахового спрямування як необхідна складова формування медіакомпетентності майбутніх фахівців технічних галузей. *Наукові записки. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка*, 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPU_ped_2013_3_32.
- Чубар, В.В. (2019). Особистісно-орієнтований підхід у процесі профільного навчання старшокласників технологій виробництва. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 183, 165-169. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2019-1-183-165-169>

References (translated and transliterated)

- Andrushchenko, V.P., Zyazyun, I.A., Kremen, V.G., Maksimenko, S.D., Nychkalo, N.G., & Sysoeva, S.O., Tsekhmister, Y.V., Chaly, O.V. (2003). *Neperervna profesiyna osvita: filosofiya, pedahohichni paradyhmy, prohnaz* [Continuous professional education: philosophy, pedagogical paradigms, prognosis]: Monohrafiya. Kyiv: *Naukova dumka – Scientific thought*, 853 [in Ukrainian].
- Anishchenko, O.V., Banit, O.V., Kalyuzhna, T.H., Kovalenko, O.H., Piddyachyy, V.M., & Samko, A.M. (2022). *Profesionalizatsiya pedahohichnoho personalu u sferi osvity doroslykh v umovakh formal'noyi i neformal'noyi osvity: teoretyko-metodychnyy aspekt* [Professionalization of teaching staff in the field of adult education in the conditions of formal and informal education: theoretical and methodological aspect]: monohrafiya. Kerivnyy

- avt. kol. O.V. Anishchenko. Kyiv: IPOOD imeni Ivana Zyazyuna NAPN Ukrainy, 404 [in Ukrainian].
- Chubar, V.V. (2019). Osobystisno-orientovanyy pidkhid u protsesi profil'noho navchannya starshoklasnykiv vyrobnychym tekhnolohiyam [Personal-oriented approach in the process of specialized training of high school students in production technologies]. *Naukovi zapysky*. Seriya: Pedahohichni nauky, 183, 165-169. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2019-1-183-165-169> [in Ukrainian].
- Dubasenyuk, O.A. (2012). Profesiynna pedahohichna osvita: osobystisno orientovanyy pidkhid [Professional pedagogical education: a person-oriented approach]. Zhytomyr: ZhDU im. Ivana Franka, 436 [in Ukrainian].
- Goncharenko, S.U. (1997). *Ukrayins'kyy pedahohichnyy slovnyk [Ukrainian pedagogical dictionary]*. Kyiv: Lybid, 376 [in Ukrainian].
- Homelia, N.S. (2013). Eksperymental'na perevirka systemy formuvannya osobystisnoyi hotovnosti maybutnikh uchyteliv profesiynoyi osvity v protsesi psykhologo-pedahohichnoyi pidhotovky [Experimental verification of the system of formation of personal readiness of future teachers of professional education in the process of psychological and pedagogical training]. *Osvita doroslykh: teoriya, dosvid, perspektyvy*, 7. 191-196 [in Ukrainian].
- Kremen, V.G. (2007). Aktyvna pozycja uchenykh-pedahohiv [Active position of academics-pedagogues]. *Profesiyno-tekhnichna osvita*, 1, 3-6 [in Ukrainian].
- Pryshchak, M.D. (2018). Porivnyal'nyy analiz osobystisno-orientovanoho, kompetentnisnoho ta komunikatyvnoho pidkhdov u navchanni [Comparative analysis of person-oriented, competence-based and communicative approaches in education]. *Visnyk Vinnyts'koho politekhnichnoho instytutu*, 6, 124-133 [in Ukrainian].
- Rybalka, V.V. (2003) Metodolohichni pytannya naukovoyi psykholohiyi [Methodological issues of scientific psychology]. Kyiv: Nika Tsent, 127 [in Ukrainian].
- Sakhnevich, I.A. (2013) Krytychnyy analiz spetsializovanykh mediatekstiv yak neobkhidna skladova formuvannya mediakompetentnosti maybutnikh fakhivtsiv tekhnichnoho profilyu [Critical analysis of specialized media texts as a necessary component of media competence formation of future specialists in technical fields]. *Naukovi zapysky*. Ternopil's'kyy natsional'nyy pedahohichnyy universytet imeni Volodymyra Hnatyuka, 3 [in Ukrainian].
- Savych, M. (2016). Zdibnosti osobystosti [Personality abilities]: monohrafiya. Kyiv: VZ «Akademiya», 288 [in Ukrainian].